

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio VI. De voluntario, & inuoluntario.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

**¶ Super Questiones
sexcentas.**

Q V A E S T I O VI.

¶ Via igitur. In diuītione, seu p̄paratione & q̄estio nis adiuerse, quōd author tractanda o mnia p̄reconcepīs, prima distinctionē separat totum hunc librum a secunda se cunda: deinde se cunda dist. separat tractatum de actib. humanis in univer sāl, a reliqua libri parte incipiente in questione 49. Tertia autem distinctionē tractatum ipsum de actibus distinguit, ita quōd primo de propriis homini, deinde de communib. in quest. 22, & sequentibus tractat dum dicit. Sequentes autem distinctionēs dant loca condi tionib. circumstan tis, & actibus propriis homini, qui būque sua, vñque ad 21. quest. inclu siue.

**¶ Super Questionis
sexta Articulum
primum.**

Circa primū articulū q. 5. dubium occurrit de il la propositione in corpore posita. scilicet, Quod nullā habet notitiam finis. & si in eo sit principiū actionis, tuel motus, nō tñ eius quod est agere, vel moueri. ppter finem, est principiū in ipso, sed in alio. Adueratur siquidem huic sententiā tam authoritas, quam ratio. Authoritas quidem Aristot. 2. phys. probat ex proposito, q̄ natura agit proper finem: unde arguifc. Naturalia agit proper finem: naturalia agunt a principio intrinseco sine notitia finis, ergo a gētia a principio intrinseco, sine finis notitia agunt, ppter finē, cuius oppositū in litera dicitur. Et confirmatur, quia si in naturalib. ratio nearentib. est pri ciipiū agendi, & non est principiū de ly, pp. fīsē, cu tota dil fensio Arist. ab aliis, cōtra quos disputat in 2. physico. confi stat non in hoc, q̄ naturalia agant (de

De voluntario & inuoluntario, in octo articulos diuīsa.

Via igitur ad beatitudinem per actus aliquos necesse est peruenire: oportet consequenter de humanis actibus considerare, ut sciamus, quibus actibus peruenient ad beatitudinem, tuel impediatur beatitudinis via. Sed quia operations, & actus circa singularia sunt: ideo omnis operativa scien tia in particulari consideratione perficitur. Moralis igitur consideratio, quia est humānorū actuum, primo quidem tradenda est in uniuersali: secundū uero in particulari.

¶ Circa uniuersalem autem con siderationem humanorum actuum, primo quidem considerandum occurrit de ipsis actibus humanis: Secundo, de principiis eorum. Humanorum autem actuum quidam sunt hominis proprii, quidam sunt homini, & aliis animalibus communes. Et quia beatitudo est proprium hominis bonum, propinquius se habet ad beatitudinem actus, qui sunt proprie humani, quam actus, qui sūt homini, aliisque animalibus com munes. Primo ergo considerandum est de actibus, qui sunt proprii homini: Secundo, de actibus qui sunt homini, aliisque animalibus communes, qui dicuntur anima passiones.

¶ Circa primum duo consideran da occurrint. Primo, de consideratione humanorum actuum: Secundū, de distinctione eorum actuum. Cū autem actus humani propriæ dicantur, qui sunt uoluntarij, eo quōd uoluntas est rationalis appetitus, q̄ est proprium homini: oportet considerare de actibus, in quantum sunt uolunta rii. Primo ergo considerandum est de uoluntario, & inuoluntario in communi. Secundū, de actibus qui sunt uoluntarij, quasi ab ipsa uoluntate eliciti, ut imme diate ipsius uoluntatis existentes. Tertiō, de actibus qui sunt uoluntarij, quasi a uoluntate imperati, qui sunt ipsius uoluntatis mediatis aliis potentiss. Et quia actus uoluntarij habent quādam cir cūstantias, fm quas dijudicatur, primo considerandum est de uoluntario, & inuoluntario, & con sequenter de circūstantiis ipsorū actuum, in quibus uoluntarium, & inuoluntarium inuenitur.

F CIRCA primum queruntur octo.

¶ Primō, Vtrum in humanis a ctibus inueniatur uoluntarium. Secundō, Vtrum inueniatur in animalib. brutis.

¶ Tertiō, Vtrum uoluntarium ef se possit absque omni actu.

¶ Quarto, Vtrum uiolentia uoluntati possit inferri.

¶ Quintō, Vtrum uiolentia cau set inuoluntarium.

¶ Sextō, Vtrum metus causet in uoluntarium.

¶ Septimō, Vtrum concupiscentia inuoluntarium causet.

¶ Octauō, Vtrum ignoranta.

A R T I C U L U S I.

Vtrum in humanis actibus inueniatur uoluntarium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod in humanis actibus non inueniatur uoluntarium. Voluntarium enim est, cuius principiū est in ipso, ut pat ter Grego. Nicenum, * & Damas. † & Aristo. * sed principiū humanorum actuum non est in ipso homine, sed extra. nam appetitus hominis mouetur ad agendum ab appetibili quod est extra, quod est sicut mouens non motum, ut dicitur in 3. de anima. † ergo in humanis actibus non inueniatur uoluntarium.

¶ 2. Præterea: Philosophus in 8. physicor. * probat, quod non inuenitur in animalibus aliquis actus nouus, qui non præueniatur ab alio moro exteriori: sed omnes actus homini sunt noui, nullus enim actus homini atermens est. ergo principiū omnium humanorum actuum est ab extra: non igitur in eis inuenitur uoluntarium.

¶ 3. Præterea. Qui uoluntarie agit, per se agere potest: sed hoc homini non conuenit. dicitur enim Ioann. 15. Sine me nihil potest facere. ergo uoluntarium in humanis actibus non inueniatur.

S E D C O N T R A est, quod dicit Damascenus in secundo lib. * quod uoluntarium est actus, qui est operatio rationalis: tales autem sunt actus humani. ergo in actibus humanis inuenitur uoluntarium.

R E S P O N. Dicēdum, q̄ oportet in actib. humanis uoluntaria esse. Ad cuius evidentiam considerandum est, q̄ quorundam actuum principiū est in agere, seu in eo quod mouetur: quorundam autē

hoc enim non dispu tatur: sed in hoc, q̄ agat propter finem, vel non propter finem, & concludatur pars affirmativa, oportet dicere quod natura, q̄a est intrinsecum agendi principiū, non solum est principiū agendi, sed agendi propter finem: naturalia enim, ut sic, agunt propter finem.

¶ Circa illam aliam propositionē in eodē corpore, scilicet Quodcumque si agit, nel mouet a

Nicen. li. 5.
6.3. cir. prim.
Dam. lla. 2.
th. fidei c. 14
Ari. 3. eth. 1.
1. 10. 5.

Li. 3. tex. 5. 4.
to. 2.
Li. 8. Phy. tex.
tu. 28. to. 2.

ergo in animalia, mouent se, ad finem,

q̄a aliquam cogni

tionem finis habet,

quoniam stant haec simili.

¶ Circa deducēta in eodem corpore pro

positionē ex predi cta, scilicet unde huiusmodi dicuntur non mouere se ipsa,

sed ab aliis moueri: dubium quoque occurrat, quoniam constat, quod vegetabili

mouet se ipsa, mouit augmenti ad omnes differentias

positionis, & tamē

carent notitia finis: Fallim ergo est, quod huiusmodi, scilicet carentia

notitia finis, non dicuntur mouere se ipsa.

It. 1. confirma tur, quia in prima

parte, q. 18. articulo

1. in reponfione ad secundum, expresse dixit author, quod hac mouent se ipsa.

¶ Ad primā dubita

tionis evidentiam, scito, quod hoc q̄d est agere propter finem, potest habere principiū dupli cī ordinis. Alterum scilicet proprii ordinis: alterum subordi nati. Proprii quidem

ordinis

ordinis principium est, quod propria uitae hoc facit. Subordinati vero, quid superioris uitatis participatione sola hoc facit. Et quoniam agere propter finem, collationem quandam eius quod est ad finem, ad ipsum finem manifeste importat: conseruare autem in finem ab his cognitione (et si fingendi detur licentia) intelligi nequit, oportet ut de ratione principii propria uitatis actu propter finem sit cognitio: ac per hoc principium propria uitate agere possit, constat nec essendo ex gradu cognoscitivo. Et consequenter, siquid non cognoscitivum agit propter finem, & si habeat principium agenti propter finem, non habet principium nisi subordinati ordinis, quod scilicet ex hoc, quod est imprestito, quadratum, a cognoscitivo principiat propter finem. Et hoc modo naturalia agunt propter finem: ita quod aequatio est hic inter literam hanc, & secundum Physic. ac ratio est. Author siquidem loquitur de principio agenti propter finem: quia in litera dicitur, ad hoc quod aliiquid fiat propter finem, requiritur aliquid notitia finis: propter quod a philosophis dicitur, & opus naturae, est operis intelligentiae. In secundo autem Physic. & alijs est ferme de qualunque principio, & sic late loquendo concedimus, & quod in naturalibus est principium agenti, & agenti propter finem. Naturam autem intelligentiae ueniens, est principium subordinati ordinis agenti propter finem, & non est principium propria uitatis directivum in finem. & sic omnia consonant. Ad secundam autem dubitationem dicimus, quod quia animalia imperfecte co-

motuum, vel actuum principium est extra. Cum n. lapis mouetur sursum, principium huius motionis est extra lapidem: sed cum mouetur deorsum, principium huius motionis est in ipso lapide. Eorum autem, quae a principio intrinseco mouentur, quedam mouent se ipsa, quedam autem non. Cum enim omne agens seu motu, agat seu mouetur propter finem (vt supra habitum est*) illa perfecte mouentur a principio intrinseco, in quibus est aliquod intrinsecum principium non solum ut mouentur, sed ut mouentur in finem. Ad hoc autem quod fiat aliquid propter finem, requiritur cognitio finis aliqualis. Quodcumque igitur sic agit, vel mouetur a principio intrinseco, quod habet aliquam notitiā finis, habet in seipso principium sui actus non solum ut agat, sed etiam ut agat propter finem. Quod autem nullam notitiā finis habet, et si in eo sit principium actionis vel motus, non tamē eius quod est agere, vel moueri propter finem, est principium in ipso, sed in alio, a quo ei impetratur principium suę motionis in finem. Unde huiusmodi non dicuntur mouere se ipsa, sed ab aliis moueri. Quae vero habent notitiā finis, dicuntur se ipsa mouere: quia in eis est principium non solum ut agant, sed etiam ut agat propter finem. Et ideo, cum utrumque sitabat intrinseco principio, si quod agunt, & quod propter finem agunt, horum motus & actus dicuntur voluntarij. Hoc autem importat nomen voluntarij, quod motus & actus sita propria inclinatione: & inde est quod voluntarium dicitur esse secundum diffinitionem Aristo. & Greg. Niceni, & Damasc. *non solum cuius principium est intra, sed cum additione scientiarum. Unde cum homo maxime cognoscat finem sui operis, & moueat se ipsum, in eius actionibus maxime voluntarium inuenitur.

AD PRIMUM dicendum, quod non omne principium, est principium primū. Licet ergo de ratione voluntarij sit, quod principium eius sit intra: non tamen est contra rationem voluntarij, quod principium in trinsecum causetur, uel mouetur ab exteriori principio: quia non est de ratione voluntarij, quod principium intrinsecum sit principium primum. Sed tamen sciendum, quod contingit aliquod principiu motus, esse primum in genere, quod tamen non est primum simpliciter: sicut in genere alterabilium, principiu

A **mum alterans est corpus cælestē:**
quod tamen nō est primum mo
uens simpliciter, sed mouetur
motu locali a superiori mouen
te. Sic igitur principium intrin
secum uoluntarij actus, quod est
vis cognoscitua & appetitua, est
primum principium in genere
appetitui motus, quāuis moue
tur ab aliquo exteriori secundum
alias species motus.

D SECUNDVM Dicendum,
quod motus animalis nouus pre
uenitur quidem ab aliquo exte
riori motu, quantum ad duo.
Vno modo, inquantum per mo
tum exteriorē p̄fentatur sensi
bus animalis aliquod sensibile, qđ
apprehensum mouet appetitum:
sicut leo uidens ceruini per eius
motum appropinquantem, inci
pit moueri ad ipsum. Alio mo
do, inquantum per exteriorē
motum incipit aliqualiter immu
tari naturali immutratione cor
pus animalis, puta per frigus, vel
calorem. Corpore autem immu
tato per motū exterioris corpo
ris, immutatur etiam per accidē
s appetitus sensitivus, qui est virtus
organī corporei: sicut cū ex ali
qua alteratione corporis commo
uetur appetitus ad concupiscenti
am alicuius rei: sed hoc non est
contra rationem voluntarij vt di
ctum est*. Huiusmodi enim mo
tions ab exteriori principio sunt
alterius generis.

C gnoscent finem, ut in
z. artic. huius q. dici
citur, id est etiam im
perfekte mouent se
ad finem: & est tanta
imperfetto ſia, vt
non niſi participatio
ne quadam mouent
se ad finem fieri pru
denter sunt, & ordi
nat in finem proper
quod simpliciter ne
gari potest, quod mo
uent se ad finem, fi
ciunt quōd ordinant ali
quid in finem: quāuis
concedatur simpliciter,
qđ mouent se. Et
pōt nihilominus cū
additione dici, quod
imperfekte mouer se
proper finem, & ſic
in proposito accidē
tū superius fuit fer
mo simpliciter, hic at
est ferro fīn qđ ma
nifestatum in z. artic.
Posset quoq; dici, vt
dicetur ad tertium du
biū, qđ quia habent
cognitionem ſen
ſituum, mediū locū
tenent inter natura
lia, qđ nullo mō co
gnoscent finem, & ra
tionālia qđ oīno co
gnoscent finē, mō in
hoc modo in illud ex
tremū declinat. In
prima nāq; qđ quia
de agere p̄ p̄ finē ſim
pliſter & per fe erat
fermo, cū naturalibus
computata ſunt. Hic
vero quia de uoluntari
oīno cōter ſumptu, ut
ſe uoluntarij ſunt.

D A T E R T I V M dicendum ,
quod Deus mouet hominem ad
agendum non solum sicut pro-
ponens sensui appetibile , vel si-
cuit immutans corpus , sed etiam
sicut mouens ipsam voluntatem ,
quia omnis motus tam voluntati-
tis , quam naturae , a Deo procedit
sicut a primo mouente . Et sicut
non est contra rationem naturae ,
quod motus naturae sit a Deo , si-
cuit a primo mouente , in quantum
natura est quoddam instru-
mentum Dei mouentis : ita non
est contra rationem actus volun-
tariorum , quod sit a Deo , in quantum
voluntatis a Deo mouetur : est ta-
men communiter de ratione na-
turalis & voluntarij motus , quod
sunt a principio intrinseco .

E

ARTICVLVS II.

Vtrum uoluntarium inueniatur in animalibus brutis.

AD SECUNDVM sic procedetur. Videtur, quod uoluntarium non sit in brutis animalibus. Voluntarium enim a uoluntate dicitur: u-

gnoscunt finem, ut in
artic. huius q. dici-
tur, ideo etiam im-
perfæctæ mouent se
ad finem; & eft tanta
imperfæctio ifta, vt
non nisi participatio
e quadam moueant
se ad finem fieri pru-
erientia fuit, & ordi-
nat in finem. propter
quod simpliciter ne-
ari potest, quod mo-
uent se ad finem, si-
nt quid ordinant ali-
quid in finem; quia uis
concedatur simplici-
ter, q. mouent se. Et
tot nihilominus cū
additione dici, quod
imperfæctæ mouent se
propter finem, & sic
in proposito accidit
q. à superiori fuit fer-
mo simpliciter, hic at
ut sermo fin. qd ma-
nifestatum in 2. art.
oslet quoq; dici, vt
iceetur ad tertium du-
cium, q. quia haben-
t cognitionem fen-
tiuum, mediū locū
mouent inter natura-
la, quæ nullo mō co-
nocunt finem, & ra-
sonalia quæ oino co-
nocunt finē, mō in
hoc, modo in illud ex-
remum declinat. In
prima nanci q. quia
e agere pp fine sim
simplicer & per se erat
fermo, cū naturalibus Ad preced.
comparata fuit. His argum.

s Ad p̄r̄ced.
C aratum.

IN secundo articu-
aduerte, qd id qd
luperius, in prima
scilicet qd articulo se-
cundo, appellavit au-

QVAEST. VI.

thor unico vocabulo cognoscere rationem
Et 3. dif. 27.
q. 1. ar. 4. ad.
3. Et ver. q.
24. art. 2. ad.
1. Et 3. Ech.
Iec. 4. & Ie.
5 cor. 1.
Text. 42.
tom. 2.

Lib. 2. ca.
24. & 22.

* Ca. 1. non
longe a fi.

Dam. lib.
2. cap. 24.
Nicenus. li.
5. ca. 4. circa
princip. lib. 2.
Ar. præc.

finis, & nos ex polo
mus consister in co
gnitione proportionis
inter finem, & id
quod est ad finem mo
do explicatur ex par
te utriusque extre
mum feliciter finis, & eius
quod est ad finem: & ex
dicitur quod est co
gnoscere ex parte fi
nis rationem finis: ex
parte vero eius quod
est ad finem, propor
tionem illius ad fi
nem: & intendit per
rationem finis, non
quod quid est, ut di
stinguitur contrain
dicendum: sed ratio
nem formalem finis
universaliter, sive par
ticulariter, ut distin
guitur contra rem, id
est, quod oportet co
gnoscere rem, qua
denominatur finis, ut
stat sub denominatio
ne finis, nerbi gra
tia, Muler prepara
tura pro prandio, no
solum nout hoc fut
urum prandium sed
nouit ipsum ut finis,
tunc sibi, sive prepara
tionis &c. alioquin
non rationetur
ex prandio ad pra
paranda, nec mouere
tur ad preparationem:
& similius nomi no
solum has carnes,
hanc horam &c. sed ut
proportionatas nuc
hie, sic &c. ad talem
finem: & hoc est
perfecte co
gnoscere fi
nis, &
nosse
ta
tionem finis.

luntas autem cum sit in ratione,
ut dicitur in 3. de anima, * non
potest esse in brutis animalibus.
ergo neque uoluntarium in eis
intuatur.

¶ 2 Praet. Secundum hoc, quod
actus humani sunt voluntarij, ho
mo dicitur esse dominus suorum
actuum: sed bruta animalia non
habent dominum sui actus: non
enim agunt, sed magis aguntur,
ut Damasc. dicit. ergo in brutis
animalibus non est voluntarium.
¶ 3 Praet. Damasc. † dicit, quod actus
uoluntarios sequitur laus, vel vi
tuperium: sed actibus brutorum
animalium non debetur neque
laus, neque uituperium. ergo in eis
non est voluntaritum.

SED CONTRA est, quod dicit
Philosophus in 3. Ethic. * quod pueri
& bruta animalia conuincant
voluntario: & idem dicunt Greg.
Nicenus, & Damasc. †

RESPON. Dicendum, quod sicut
dictum est, * ad rationem uolun
tarij requiritur, quod principium
actus sit intra, cum aliqua cogni
tione finis. Est autem duplex co
gnitio finis, perfecta scilicet: &
imperfecta. Perfecta quidem finis
cognitio est, quando non solum
apprehenditur res quae est finis,
sed etiam cognoscitur ratio finis,
& proportio eius quod ordinata
ad finem ipsum: & talis co
gnitio finis competit solitaria
li naturae. Imperfetta autem co
gnitio finis est, quae in sola finis
apprehensione consistit sine hoc,
quod cognoscatur ratio finis, &
proportio actus ad finem, & talis
cognitio finis reperiatur in brutis
animalibus per sensum, & affi
cationem naturalem. Perfectam
igitur cognitionem finis sequitur
uoluntarium secundum rationem
perfectam, prout scilicet ap
prehenso fine aliquis potest deli
berans de fine, & de his quae sunt
ad finem, moueri in finem, uel
non moueri. Imperfetta atten
tem cognitionem finis sequitur
voluntarium secundum rationem
imperfectam, prout scilicet appre
hensio finis, non deliberat, sed
subito mouetur in ipsum. Vnde
soli rationali natura competit uol
untarium secundum rationem
perfectam: sed secundum rationem
imperfectam, competit etiam
brutis.

AD PRIMUM ergo Dicendum,
quod uoluntas nominat
rationalem appetitum: & ideo
non potest esse in his, quae ratio
ne carent. uoluntarium autem
denominatur dicitur a uolunta
te, & potest trahi ad ea in quibus

F est aliqua participatio uoluntatis
secundum aliquam conuenientiam
ad uoluntatem. & hoc modo
uoluntarium attribuitur ani
malibus brutis, in quantum. Sper
cognitionem aliquam mouen
tur in finem.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex hoc contingit, quod ho
mo est dominus sui actus, quod ho
mo habet deliberationem de suis acti
bus. Ex hoc enim quod ratio de
liberans est habet ad opposita, uol
untas in uirumque potest: sed se
cundum hoc uoluntarium non
est in brutis animalibus, ut di
ctum est.*

AD TERTIUM Dicendum, quod
laus, & uituperium consequunt
ur actum uoluntarium secundum
perfectam uoluntarij rationem,
qualis non intuatur in
brutis.

ARTICULVS III.

Vitrum uoluntarium possit esse absque
omni actu.

AD TERTIUM sic proceditur.
Videtur, quod uoluntatum
non possit esse sine actu. Uolun
tarium enim dicitur, quod est a
uoluntate: sed nihil potest esse a
uoluntate, nisi per aliquem actum,
ad minus ipsius uoluntatis. ergo
uoluntarium non potest esse
sine actu.

¶ 2 Praet. Sicut per actum uolun
taris dicitur aliquis uelle, ita ce
sante actu uoluntatis dicitur non
uelle: sed non velle inuoluntari
causat, quod opponitur uolunta
rio, ergo uoluntarium non potest
esse actu uoluntatis cessante.

¶ 3 Praet. de ratione uoluntarij est
cognitio, vt dictum est. * sed co
gnitio est per aliquem actum. ergo
uoluntarium non potest esse
absque aliquo actu.

SED CONTRA. Illud, cui
dus domini sumus, dicitur esse
uoluntarium: sed nos domini su
mus eius quod est agere, & non
agere, uelle & non uelle. ergo si
curagere, & velle est uoluntarium:
ita & non agere, & non velle.

RESPON. Dicendum, quod
uoluntarium dicitur, quod est a
uoluntate. ab aliquo arte dicitur
esse aliquod dupliciter. Uno
modo directe, quod scilicet pro
cedit ab aliquo in quantum est
agens, sicut calcatio a calore. Alio
modo indirecte, ex hoc ipso quod
non agit: sicut submersio nauis
dicitur esse a gubernatore, in qua
tum desistit a gubernando.

Sed sciendum, quod non semper id
quod

Super questionis se
xte articulum ter
tium.

C irca ceteros que
questionis articulos
usq. ad ultimum ex
clusiue, nihil occur
rit ferilibendum. Ad
tertium articulus fun
damentum est multa
num ueritatum, cum
de peccatis dispu
tare, & specialiter o
mnis omnis: unde &
eo in locis proprijs
utemur. Singulariter
tamen nunc, ex hoc
articulo commandan
dam est memoria, quod
ad rationem uoluntarij indirec
te non sufficit potestas
in uoluntate, & nega
tio prouisionis: sed
oporet tria concurre
re, scilicet posse, debere,
& non uelle, aut non
imperare, & proprie
tatem non uale argumen
tum. Hoc ponit
a uoluntate prohibe
ri, & non est prohibi
tum, ergo ei uolun
tarium. Et hoc est ual
de notandum proper
actus qui sunt ab ani
ma lenitudo, & gene
rauitate, & non ex pr
cepto intellectus. O
portet n. diligenter
attendere, si debet, &
quando debet impe
dire. Quamus per
in secundo argumen
to iuncto sua relpon
sionis occasionem dat
diputandi, an obie
ctum moueat uolun
tam actum. Sed quod
de motu uoluntatis
erit specialis question
in litera, illucque
differt. Sextus regu
lam tradit, in iudican
dis ueris, contractis
&c. factis ex me
tu etiam cadente in
constantem uitam,
dum omnia huiusmo
di uere, uoluntaria
docemur, quamvis
aliquid habeant in
uoluntarij admittunt,
ac per hoc si mala
sunt artua, ut per
iuria, infamiae, &
similia peccata sunt
mortali. Esto tamen
cautus in materia ma
trimoniis: quia Eccle
siasticale quod non fo
lum sit uoluntarium,
sed plene uoluntari
um, ut in quarto
sententiatur habes.
Compatit quod
que humana iura,
his que metu sunt,
libertatem plenam
fouendo, non uol
untarium in his ne
gando.

* In cot. 2.

Infra q. 7.
art. 5. ad. 3.
Et 2. dif. 2.
art. 3. cor. &
ad. 5. Et ma
q. 2. arti. 4.
ad. 2.

1. co.

Et 4. arta.

ri. q. 2.

3. & 4. arta.

5. & 6. arta.

7. arta.

8. arta.

9. arta.

10. arta.

11. arta.

12. arta.

13. arta.

14. arta.

15. arta.

16. arta.

17. arta.

18. arta.

19. arta.

20. arta.

21. arta.

22. arta.

23. arta.

24. arta.

25. arta.

26. arta.

27. arta.

28. arta.

29. arta.

30. arta.

31. arta.

32. arta.

33. arta.

34. arta.

35. arta.

36. arta.

37. arta.

38. arta.

39. arta.

40. arta.

41. arta.

42. arta.

43. arta.

44. arta.

45. arta.

46. arta.

47. arta.

48. arta.

49. arta.

50. arta.

51. arta.

52. arta.

53. arta.

54. arta.

55. arta.

56. arta.

57. arta.

58. arta.

59. arta.

60. arta.

61. arta.

62. arta.

63. arta.

64. arta.

65. arta.

66. arta.

67. arta.

68. arta.

69. arta.

70. arta.

71. arta.

72. arta.

73. arta.

74. arta.

75. arta.

76. arta.

77. arta.

78. arta.

79. arta.

80. arta.

81. arta.

82. arta.

83. arta.

84. arta.

85. arta.

86. arta.

87. arta.

88. arta.

89. arta.

90. arta.

91. arta.

92. arta.

93. arta.

94. arta.

95. arta.

96. arta.

97. arta.

98. arta.

99. arta.

100. arta.

101. arta.

102. arta.

103. arta.

104. arta.

105. arta.

106. arta.

107. arta.

108. arta.

109. arta.

110. arta.

111. arta.

112. arta.

113. arta.

114. arta.

115. arta.

116. arta.

117. arta.

118. arta.

119. arta.

120. arta.

121. arta.

122. arta.

123. arta.

124. arta.

125. arta.

126. arta.

127. arta.

128. arta.

129. arta.

130. arta.

131. arta.

132. arta.

133. arta.

134. arta.

135. arta.

136. arta.

137. arta.

138. arta.

139. arta.

140. arta.

141. arta.

142. arta.

143. arta.

144. arta.

145. arta.

146. arta.

147. arta.

148. arta.

149. arta.

150. arta.

151. arta.

152. arta.

153. arta.

154. arta.

155. arta.

156. arta.

157. arta.

158. arta.

159. arta.

160. arta.

161. arta.

162. arta.

163. arta.

164. arta.

165. arta.

166. arta.

167. arta.

168. arta.

169. arta.

170. arta.

171. arta.

172. arta.

173. arta.

174. arta.

175. arta.

176. arta.

177. arta.

178. arta.

179. arta.

quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens; ex eo, quod non agit: sed solum tunc, cum potest, & debet agere. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commis- sa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, que per absentiam gubernatoris continget. Quia igitur voluntas volendo, & agendo, potest impedi- re hoc, quod est non velle, & non agere, & aliquis debet, hoc quod est non velle, & non agere, imputar- tur ei, quasi ab ipsa existens: & sic voluntarium potest esse aliquid auctu, quandoque quidem ab auctu ex- teriori cum auctu interiori, sicut cum vult non age- re: aliquando autem & absque auctu interiori, sicut cum non vult.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod voluntarium dicitur non solum quod procedit a voluntate direc- te, sicut ab agente, sed etiam quod est ab ea indirec- te, sicut a non agente.

AD SECUNDUM dicendum, quod non velle dicitur dupliciter. Vno modo, prout sumitur in vi animi di- citionis, secundum quod est infinitum huius uerbi: Nolo. Vnde sicut cū dico, Nolo legere, sensus est, Volo non legere: ita hoc quod est, Non velle legere, significat, Velle nō legere: & sic, Non velle, causet in- uoluntarium. Alio modo sumitur in vi orationis, & tunc non affirmatur auctus voluntatis: & huiusmo- di, Non velle, non causat inuoluntarium.

AD TERTIUM dicendum, quod eo modo requiri- tur ad voluntariū auctus cognitionis, sicut & auctus voluntatis, ut scilicet sit in potestate aliquius considerare, & velle, & agere, & tunc sicut non velle, & nō agere, cum tempus fuerit, est uoluntarium, ita etiam non considerare.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum violentia voluntati possit inferri.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod volun- tati possit violentia inferri. Vnumquidque enim potest cogi a poteriori: sed aliquid est huma- nae voluntati potius, scilicet Deus. ergo saltem ab eo cogi potest.

¶ 2 Præt. Omne passuum cogitur a suo auctiuo, quā immutatur ab eo: sed voluntas est uis passua, est in- motus motum, ut dicitur in 3. de anima.* cum ergo aliquando mouetur: a suo auctiuo, uidetur quod aliquando cogatur.

¶ 3 Præt. Motus uiolentus est, qui est contra naturā: sed motus voluntatis aliquādo est contra naturam, ut patet de motu voluntatis ad peccandum, qui est contra naturam, ut Damasc. dicit. ergo motus no- luntatis potest esse coactus.

SED CONTRA est, quod Augusti. dicit in 5. * de E ciuitate Dei. Quod si aliquid sit uoluntarie, non sit ex necessitate: omne autem coactum sit ex necessi- tate. ergo quod sit ex uoluntate, non potest esse co- actum. ergo uoluntas non potest cogi ad agendum.

RESPON. Dicendum, quod duplex est auctus uolun- tatis, Vnus quidem, qui est eius inmediate, uelut ab ipsa elicitus, scilicet uelle. Alius qui est auctus uoluntatis a uoluntate imperatus, & media: ut alia potentia exercitus, ut ambulare, & loqui, qui au- luntate imperantur mediante potentia motiva. Quantum igitur ad auctus a uoluntate imperatos, uoluntas uiolentiam pati potest, inquantum per uiolen- tiam exteriora membra impediri possunt, ne im- perium uoluntatis exequantur: sed quantum ad ip- sum proprium auctum uoluntatis, non potest ei uiolen-

tia inferri. Et huius est ratio, quia auctus uoluntatis ni- hil est aliud, quam inclinatio quadam procedēs ab interiori principio cognoscente: sicut appetitus na- turalis est quedam inclinatio ab interiori principio, & sine cognitione: quod autem est coactum, uel uiolentum, est ab exteriori principio, vñ contra rationē ipsius auctus uoluntatis est, quod sit coactus, uel uiolentus: sicut etiam est contra rationem naturalis in- clinationis, uel motus lapidis, q̄ feratur sursum (potest n. lapis per uiolētiā ferri sursum) sed quod iste motus uiolentus sit ex eius naturali inclinatione, es- se non potest. Similiter etiam potest homo per uiolentiam trahi, sed quod hoc sit ex eius uoluntate, re- pugnat rationi uiolentie.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ Deus, qui est po- tentior quam uoluntas humana, potest uoluntatem mouere, secundum illud proverbiū, Proverb. 21. Cor regis in manu Dei est: & quounque uoluerit, uertet illud. Sed si hoc esset per uiolentiam, iam non esset cum auctu uoluntatis: nec ipsa uoluntas moue- retrn, sed aliquid contra uoluntatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod non semper est motus uiolentus, quando passuum immutatura suo auctiuo, sed quando hoc sit contra interiorem in- clinationem passuum: alioquin omnes alteraciones, & generationes simplicium corporum essent inna- turales, & uiolentiae: sunt autem naturales propter naturalem aptitudinem interiorem materiæ, uel si- bieti, ad tales dispositiones. Et similiter quando uoluntas mouetur ab appetibili, secundum propria- im inclinationem, non est motus uiolentus, sed uoluntarius.

AD TERTIUM dicendum, q̄ id, in quod uoluntas tendit peccando, esset malum, & contra rationē naturam secundum rei ueritatem, apprehenditur tñ ut bonum, & conueniens homini secundum aliquā delectationem sensus, uel secundum aliquem habi- tum corruptum.

ARTICVLVS V.

Vtrum violentia causet inuoluntarium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod uiolen- tia non causet inuoluntarium. Voluntarium e- nem, & inuoluntarium, secundum uoluntatem di- cuntur. Sed uoluntati uiolentia inferri non potest, ut oftensum est.* ergo uiolentia inuoluntarium cau- sare non potest.

¶ 2 Præt. Id quod est inuoluntarium, est cum tristitia, ut Damasc. & Philosophus dicunt: sed aliquis pati- tur aliquis uiolentiam, nec tamē inde tristatur. ergo uiolentia non causat inuoluntarium.

¶ 3 Præt. Id quod est a uoluntate, non potest esse in- uoluntarium: sed aliqua uiolenta sunt a uoluntate, si- cut cum aliquis cum corpore graui sursum ascēdit: & sicut cum aliquis inficit membra contra natu- ralem eorum flexibilitatem. ergo uiolentia non cau- sat inuoluntarium.

SED CONTRA est, quod Philosophus & Damasc. dicunt, * quod aliquid est inuoluntarium per uiol- entiam.

RESPON. Dicendum, q̄ uiolentia directe oppo- nitur uoluntario, sicut etiam & naturali. Cōmune est in uoluntario & naturali, quod vtrumq; sit a princí- pio intrinseco: uiolentum autem est a principio ex- trinseco: & pp hoc, sicut in rebus, quae cognitione carent, uiolentia aliquid facit contra naturā, ita in rebus cognitionētibus, facit aliquid esse cōtra uolunta-

Prima Secunda, S.Thom.e.

C 3 tem:

Supra ar. 4.
co. 7. & infra
art. 6. ad 1.
& q. 73. art.
6. co. Et 2.2.
q. 88. art. 6.
ad 1. Et ma.
q. 6. cor.
2. ar. præce.
† li. 2. c. 24.
3. Ethic. cap.
1. tom. 5.

* locis in ar.
gu. 2. iam ci-
tatis.

tem: quod autem est contra naturam, dicitur esse in-naturale: & similiter quod est contra voluntatem, di-citur esse inuoluntarium. vnde violentia inuolunta-rium causat.

* ar. præc. A D P R I M U M ergo dicendum, q̄ in uoluntarium voluntario opponitur. Dicatum * est autem supra, q̄ voluntarium dicitur non solum actus, qui est im-mEDIATE ipsius voluntatis, sed etiam actus a volun-tate imperatus. Quantum igitur ad actum, qui est im-mEDIATE ipsius voluntatis, vt supra dictum est, t̄ vio-lentia voluntati inferti non potest: sed quantum ad actum imperatus, voluntas potest pati violentiam: & quantum ad hunc actum violentia inuoluntarium facit.

A D S E C U N D U M dicendum, q̄ sicut naturale dici-tur, quod est secundum inclinationem naturae: ita vo-luntarium dicitur, quod est secundum inclinationem voluntatis. Dicitur autem aliquid naturale dupli-citer. Vno modo quia est a natura, sicut a principio a-ctu: sicut calefacere est naturale ignis. Alio modo, qm principium passionis, quia: s. est in natura inclina-tio ad recipiendum actionem a principio extrinse-co: sicut motus celi dicitur esse naturalis, propter ap-tilud in eum naturalem celestis corporis ad talē mo-tum, licet mouens sit voluntarium. Et similiter vo-luntarium potest aliquid dici dupli-citer. Vno modo qm actione, puta cu aliquis vult aliquid agere. Alio modo, secundum passionem: cum aliquis vult pati ab alio: vnde cum actio infertur ab aliquo exterio-ri, manente in eo qui patitur voluntate patiendi, nō est simpliciter violentum: qualicet ille qui patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati, vnde non potest dici inuoluntarium.

* tex. 27. to-
mo 2. A D T E R T I U M dicendum, q̄ sicut Philosophus dicit in octavo Physic. Motus animalis, quo inter-dum mouetur animal contra naturalem inclina-tionem corporis, et si non sit naturalis corpori, est tñ quodammodo naturalis animali, cui naturale est, q̄ secundum appetitum mouetur: & ideo hoc nō est violentum simpliciter, sed secundum quid. Et simili-ter est dicendum, cū aliquis inflectit membra cō-tra naturalem dispositionem: hoc enim est violentum secundum quid, scilicet quantum ad membrū particolare: non tamen simpliciter, quantum ad ip-sum hominem.

Vtrum metus causet inuoluntarium simpliciter.

Infr. ar. 7. ad
1. & 2. Et 4.
diff. 29. q. 1.
ar. 2. Et quo
li. 5. art. 10.
Et 2. cor. 1.
q. co. 3. Et 3.
Ethic. co. 2.
§ 4. fin.

A D S E X T U M sic proceditur. Videatur q̄ metus causet inuoluntarium simpliciter. Sicut enim violentia est respectu eius, quod contrariatur pre-sentia liter voluntati, ita metus est respectu futuri mali, quod repugnat voluntati: sed violentia causat inuoluntarium simpliciter. ergo & metus inuoluntarium simpliciter causat.

¶ 2 Præt. Quod est secundum se tale, quodlibet ad-dito remanet tale: sicut quod secundum se est calidū, cuicunq; cōiungatur, nihilominus est calidū, ipso manente: sed illud quod per metum agitur, se-cundum se est inuoluntarium, ergo etiam aduenien-te metu est inuoluntarium.

¶ 3 Præt. Quod sub conditione tale est, secundum quid est tale: quod autem absq; conditione est tale, simpliciter est tale sicut quod est necessarium ex cō-ditione, est necessarium secundum quid: quod autē est necessarium absolute, est necessarium simpliciter. Sed id, quod per metum agitur, est inuoluntarium, nisi sub condi-

ARTIC VI. EAO

Fitione. svt vitetur malum quod timetur. ergo id, qd̄ per metum agitur, est simpliciter inuoluntarium.

S E D C O N T R A est, quod Greg. Nicen. dicit, * & ēt Philosophus, † quod huiusmodi quā per metum a-guntur, sunt imagines voluntaria, quā in uoluntaria. † Lib. 5. c. ante med. Lib. 3. Ethic. c. i. nō mul-tum procl. princ. c. i. 3. Ethic. c. i. non re-mote a prin-cip. f. Nicen. lib. 5. cap. 1.

R E S P O N S U M dicendum, q̄ sicut Philosophus dicit in 3. Ethic. * & idem dicit Greg. Nice. in lib. suo de ho-minine. † Huiusmodi, quā per metum aguntur, misla-funt ex voluntario, & in uoluntario. Id. n. quod per metum agitur, in se consideratum, non est volunta-rium: sed fit voluntarium in casu, t̄ ad vitādum ma-lum quod timetur. Sed si quis recte cōsideret, magis sunt huiusmodi voluntaria, q̄ in uoluntaria: sunt n. voluntaria simpliciter, in uoluntaria autem secundū quid: Vnumquodq; enim simpliciter esse dicitur, se-cundum quod est in actu: secundum autem quod est in sola apprehensione, non est simpliciter, sed secun-dum quid. Hoc autem quod per metum agitur, secundū hoc est in actu, secundum quod fit cum enim actus in singularib. sint, singulare autem in quantum huiusmodi, est hic, & huic, secundum hoc id quod fit, est in actu, secundum quod hic est, & nunc, & sub alijs conditionib. individualibus. Sic autem hoc qd̄ fit per metum, est voluntarium, in quantum scilicet est hic, & nunc: prout si in hoc casu est impedimentum maioris mali, quod timetur: sicut projectio mercurii in mare fit voluntarium tempore tem-pe-statis propter timorem periculi, vnde manifestum est, q̄ simpliciter voluntarium est, vnde & competit ei ratio voluntarij: quia principium eius est intra. Sed quod accipiatur id quod per metum fit, vt extra hunc casum existens, prout repugnat voluntati, hoc non est nisi secundum rationem tantum: & ideo est in uoluntarium secundum quid, id est, prout con-sideratur extra hunc casum existens.

A D P R I M U M ergo dicendum, q̄ ea quā aguntur per metum & per vim, non solum differunt secundum præsens, & futurum: ed etiam secundum Hoc, q̄ in eo, quod agitur per vim, voluntas non con-sentit, sed omnino est contra notum voluntatis: sed id quod per metum agitur, fit voluntarium, ideo quia motus voluntatis fertur in id, licet non propter se-ipsum, sed propter aliud, s. ad repellendum malum, quod timetur: sufficit enim ad rationem voluntarii, q̄ sit propter aliud voluntarium. Voluntarium n. est non solum quod propter se ipsum volumus vt finē, sed etiam quod propter aliud volumus ut propter finem. Pater ergo q̄ in eo quod per vim agitur, uol-un-tatas interior nihil agit. Et iō, ut Gre. Nice. dicit, * ad excludendum ea, quā per metum aguntur, in diffi-citione violenti non solum dicitur, q̄ violentum est, cuius principium est extra, sed additur, nihil con-frente vim paſto, quia ad id, quod agitur per metum, voluntas timens aliquid confert.

A D S E C U N D U M dicendum, q̄ ea quā absolute di-cuntur, quolibet addito, remanent talia, sicut calidū, & albū: sed ea quā relatives dicuntur, uariantur secundum comparationem ad diuersa: quod. n. est magnū comparatum huic, est parvum comparatum alteri. Voluntarium autem dicitur aliquid nō solum propter se quasi absolute, sed etiam propter aliud quasi relative: & ideo nihil prohibet aliud, quod de se non est voluntarium, alteri comparatum fieri uoluntarium, per comparationem ad aliud.

A D T E R T I U M dicendum, q̄ illud quod per me-tum agitur, absq; conditione est uoluntarium, i. se-cundum quod actu agitur: sed in uoluntarium est sub conditione, si talis metus nō imminet: vñ secun-dum illam rationē magis pōt concludi oppositum.

A R

Super questionis sex
ta Articulum octauum.

Vtrum concupiscentia causet inuoluntariorum.

1.3. q. 142.
2.1.3. cor. &
3. Eth. led.
1. com. 3. &
lect. 4.
*C. 3. 10. 5.
In 8. autem articulo diligenter aduentum est, quod cum ignorantia consequens voluntatem tripliciter ponatur, scilicet affectata, malitia electionis, & iuris: & prima differat ab aliis in hoc, quod ipsa est obiectu actus voluntatis, etenim voluntaria vero sunt quasi obiectum uoluntatis potest, & debent ipsas abire. Sunt enim ideo voluntarie, quia voluntas potest, & debet actualiter considerare, & applicare ad opus, & sic excludere ignorantiam malorum electionis: & simili uelle acquirere scientiam sibi necessariam tempore debito, & sic excludere ignorantiam iuris.

1.3. 6 del.
Orth. cap. 24.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod cōcupiscentia causet inuoluntarium. Sicut metus est quedam passio, ita & concupiscentia: sed metus causat quodammodo inuoluntarium. ergo etiam concupiscentia.

T3 Prat. Sicut per timorem timidius agit contra id quod proponet, ita incontinens propter concupiscentiam: sed timor aliquo modo causat inuoluntarium. ergo & concupiscentia.

B Ad voluntarium requiritur cognitionem: sed concupiscentia corruptit cognitionem, dicit enim Philosophus in 6. Ethico. * quod delectatio, siue concupiscentia delectationis, corrumpit estimationem prudentiae; ergo concupiscentia causat inuoluntarium.

C SED CONTRA est, quod Damascus dicit: * Inuoluntarium est misericordia, uel indulgentia dignum, & cum tristitia agitur: sed neutrum horum competit ei, quod per concupiscentiam agitur. ergo concupiscentia non causet inuoluntarium.

R E S P O N. Dicendum, quod concupiscentia non causat inuoluntarium: sed magis facit aliquid voluntarium. Dicitur enim aliquid voluntarium ex eo, quod voluntas in id fertur: per concupiscentiam autem uoluntas inclinatur ad volendum id quod concupiscit. & ideo concupiscentia magis facit ad hoc, quod aliquid sit voluntarium, quam quod sit inuoluntarium.

D A PRIMVM ergo dicendum, quod timor est de malo, concupiscentia autem respicit bonum: malum autem secundum se contrariatur uoluntati, sed bonum est voluntati consonum. unde magis se habet timor ad causandum inuoluntarium, quam concupiscentia.

E AD SECUNDVM dicendum, quod in eo quiper metum aliquid agit, manet repugnativa uoluntatis ad id quod agitur, secundum quod in se consideratur. sed in eo qui agit aliquid per cōcupiscentiam, sicut est incontinens, non manet prior voluntas, qua repudiabat ilud quod concupiscitur, sed mutatur ad volendum id quod prius repudiabat. & ideo quod per me tum agitur, quodammodo est inuoluntarium: sed quod per con-

A cupiscentiam agitur, nullo modo. Nam in continens cōcupiscentie agit contra id quod prius proponebat, non autem contra quod nunc vult: sed timidus agit contra id quod etiam nunc secundum se vult.

AD TERTIVM dicendum, quod si concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contingit in illis qui propter concupiscentiam fiunt amentes, sequeretur quod concupiscentia voluntarium tollereret: nec tamen proprius est ibi inuoluntarium: quia in his quae usum rationis non habent, neque uoluntarium est, neque inuoluntarium: sed quandoque in his quae per concupiscentiam aguntur, non totaliter tollitur cognitione, quia non tollitur potest cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili: & tamen hoc ipsum est uoluntarium secundum quod uoluntarium dicitur, quod est in potestate uoluntatis, ut non agere, & non uelle: similiter autem & non considerare potest enim voluntas passioni resistere, ut infra dicetur. †

† q. 77. art.
6. & 7.

Vtrum ignorantia causet inuoluntarium.

A DOCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod ignorantia non causet inuoluntarium. Inuoluntarium enim veniam meretur, vt Damascus dicit: * sed interdum quod per ignorantiam agitur, ueniam non meretur, secundum illud ad Cor. 14. Si quis ignorat, ignorabitur. ergo ignorantia non causat inuoluntarium.

T2 Prat. Omne peccatum est cum ignorantia secundum illud Pro. 14. Errant, qui operantur malum. Si igitur ignorantia inuoluntarium causet, se quereretur, quod omne peccatum est inuoluntarium: quod est contra Aug. fidicentem, quod omne peccatum est uoluntarium.

T3 Prat. Inuoluntarium cum tristitia est, vt Damascus dicit: * sed quodam ignorantia aguntur & sine tristitia: puta, si aliquis occidit hostem, quem querit occidere, putans occidere ceruum. ergo ignorantia non causat inuoluntarium.

SED CONTRA est, quod Damascus & Philosophus dicunt, quod inuoluntarium quoddam est per ignariantem.

R E S P O N. Dicendum, quod ignorantia habet causare inuoluntarium ea ratione, quia priuat cognitionem, quae præexistit ad uoluntarium, ut supra dictum est: non tamen qualibet ignorantia huiusmodi de cognitionem priuat. Et ideo sciendum, quod ignorantia tripliciter se habet ad actum uoluntatis. Vno modo, concomitanter: alio modo, consequenter: tertio modo antecedenter. Concomitanter quidem, quando ignorantia est de eo quod agitur, tamen etiam si sciretur, nihilominus ageretur. Tunc enim ignorantia non inducit ad volendum ut hoc fiat, sed accidit simul esse aliquid factum, & ignoratum: sicut in exemplo posito, scilicet cum aliquis vellet quidem occidere hostem, sed ignorans occidit eum, putans occidere ceruum: & talis ignorantia non facit inuoluntarium, vt Philosophus dicit, *quia non causat aliquid quod sit repugnans voluntati: sed facit non uoluntarium, quia non potest esse actu uoluntum, quod ignorantum est. Consequenter autem se ha-

† Loco nunc
dicto. 3. Eu.
cap. 1.

* Art. 1.

* L. 3. Eth.
c. 10. 5.

Prima Secunda S. Thoma. C 4 bet

QVAEST. VII.

**¶ Super Questionem
septimam.**

*Art. 3. ad 1.

Circa totam septimam quæ de circumstantiis, nihil occurrit hoc in loco dubitandum: quoniam discussio harum circumstantiarum in speciali, puta de persona, modo, tempore, & loco facris, ad posteriores spee& tractatus. Summarie tamen scito, q̄ circumstantia temporis facri est aggrauans peccatum, non tñ apponēs specie sacrilegij, nisi fiat in contemptum temporis facri. Circumstantia vero facri loci, quānus omnia aggrauerit peccata p̄ accidentis, illa tamen sola ad sacrilegij speciem trahit, quæ sanctitati loci directe opponuntur, aut annexæ immunitati, ut effusionis sanguinis, uel feminis humani, quæ impediunt exhibendum ibidem diuinum cultum, ad quæ directe sanctificatur locus: & uolentæ extortiones, quæ immunitati contrariantur, & his similia. Personæ quoque circumstantia non transfert in aliam speciem, nisi peccatum voto, neli statu eius directe ad ueretur: vt si religio suu fornicatum, in sacrilegium trahit: si autem blasphemat, solius blasphemij reus est, sicut alius blasphemans. Quid autem i. effectus, quando est præsumum & uolunt, trahit in ipsius specie: vt si mulier pergens ad ecclesiam, leit se ibidem adamandam, & hoc vult, quānus non propterea uadat, sed proper audientiam Missam, actus ille ex illo effectu mali speciem trahit. Circa Quid i. conditio-nes obiecti, ut magnum, & parvum in re oblata, & Quomo- do: quānus actus multum aggrauant, in aliam tamen speciem transferre actus non uideo. Cur, demum manifeste dat aliam actui speciem: & si prædictis adiunxeris, quod circumstantia necessario cognoscē de a spirituali iudice, sunt transferentes in aliam speciem, & cū hoc aggrauantes in infinitum. addetes,

*Artic. 3.

bet ignorantia ad voluntatem, in quantum ipsa ignorantia est uoluntaria: & hoc contingit dupli-ter, secundum duos modos uoluntarii supra positos. * Vno modo, quia actus voluntatis fertur in ignorantia: sicut cum aliquis ignora-re vult, vel ut excusationem pec-cati habeat, uel ut non retrahatur a peccando, secundum illud Iob. 21. Scientiam uiarum tuarum no-limus. & haec dicitur ignorantia affectata. Alio modo dicitur ignoran-tia voluntaria eius, quod quis potest scire, & debet. sic enim nō agere, & non uelle, voluntarium dicitur, ut supra dictum est. * Hoc igitur modo dicitur ignorantia, siue cum aliquis actus non considerat, quod considerare potest, & debet, quæ est ignorantia malæ electionis vel ex passione, vel ex habitu proueniens: siue cum aliquis notitiam quanu debet habere, non curat acquirere. Et secun-dum hunc modum ignorantia vniuersalium iuris, quæ quis scire tenetur, voluntaria dicitur, quasi per negligentiam proueniens. Cūm autem ipsa ignorantia sit voluntaria aliquo istorum modorum, non potest causare simpliciter inuoluntarium: causat tamen secundum quid inuoluntarium, in quantum præcedit motu voluntatis ad aliquid agendum, qui non esset scientia præse. Antecedenter autem se habet ad uoluntatem ignorantia, quando non est voluntaria, & tamen est causa uolendi quod alias nō vellet. sicut cūm aliquis homo igno-rat aliquam circumstantiam actus, quam non tenebatur scire, & ex hoc aliiquid agit, quod non face-ret, si sciret, puta, cum aliquis dili-gentia adhibita inesciens aliquem transire per uitam, proiicit sagittam, qua interficit tranfeunte. & talis ignorantia causat inuoluntarium simpliciter. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam pri-ma ratio procedit de ignorantia eorum, quæ quis tenetur scire: se cunda autem de ignorantia elec-tionis, quæ quodammodo est volun-taria, ut dictum est: * tercia uero de ignorantia, quæ concomitan-ter se habet ad uoluntatem.

QVÆSTIO VII.

*De circumstantijs humanorum actuum,
in quatuor articulos
diuisa.*

DEINDE considerandum est de circumstantijs hu-manorum actuum.

*Infra art. 3.
cor. & q. 12.
art. 3. & 4.
d. 16. q. 3. art.
7. q. 1. Et ma.
q. 2. art. 4. ad
3. & art. 5.
corp. prin. &
3. Ethic. 10. q.
3. cor. 4. fi.*

ARTIC. I.

Et circa hoc queruntur qua-tuor.

¶ Primò, Quid sit circumstantia.

¶ Secundo, Vtrum circumstan-tiæ sint circa humanos actus at-tendæ a Theologo.

¶ Tertiò, Quot sunt circumstan-tiæ.

¶ Quartò, Quæ sunt in eis prin-cipialores.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circumstantia sit acciden-tus humani.

AD PRIMVM sic proceditur.

Videtur, quod circumstantia non sit accidens actus humani. Dicit enim Tullius in rhetorica, q̄ circumstantia est, per quam argumen-tationi authoritatem, & firmamentum adiungit oratio: sed oratio dat firmamentum argumentationi, præcipue ab his quæ sunt subiecta rei, ut diffinitio, ge-nus, & species, & alia huiusmodi, a quibus etiam * Tullius Orato-rem argumentari docet. ergo cir-cumstantianō est accidens huma-ni actus.

¶ 2. Pret. Accidentis proprium est inesse: quod autem circumstat, non inest, sed magis est extra. ergo circumstantia non sunt acciden-tia humanorum actuum.

¶ 3. Pret. Accidentis non est acci-dens: sed ipsi humani actus sunt quædam accidentia. non ergo cir-cumstantia sunt accidentia a-ctuum.

SED CONTRA Particulares co-ditiones cuiuslibet rei singularis, dicuntur accidentia individualia tanta ipsam: sed Philosophus in 3. * Ethico. circumstantias nominat particularia, id est, particulares si-gulorum actuum conditiones. ergo circumstantia sunt accidentia individualia humanorum a-ctuum.

R E P O N. Dicendum, quod quia nomina, secundum * Philo-sophum, sunt signa intellectuū, necesse est quod secundum pro-cessum intellectuæ cognitionis, sit etiā nominationis processus. Procedit autem nostra cognitione intellectuā, & notioribus ad mi-nus nota: & ideo apud nos, a notioribus nomina trasferuntur ad significandum res minus notas. & inde est, quod sicut dicitur in 10. * Metaphysico. ab his, que sunt secundum locum, processit no-men distantia ad omnia contra-ria. & similiter nominib. pertinen-tia. ad motum localē utimur ad significandum alios motus, eo q̄ corpora,

secundum se rationē peccati mortali, scies quæ sunt circumstan-tiæ necessariæ, & quæ non. Sed caue ne il-las, quæ multum grau-uant, totali silentio preterreas: & maxime circumstantiæ, Quid, quæ inter principia-les in 4. artic. computa-tur. Magni enim re fert abusus cœcum, & abusus centum cum dano inde pauperis, & pupillorum, puellarum nubilum, & huiusmodi, quæ spectant ad circum-stantiæ. Quid. Illud, autem hic notato, q̄ inter circumstantias, nec Aristote, nec Tullius, nec diuus Tho. computatur. Quoties.

* In lib. To-picor.

Cap. 1. an-te med. & post. 10. 5.

* Lib. 1. Pe-rrier. cap. 1. tom. 1.

4. ubi in-choare uide- tur opposta doctrina.

* Text. 13. & 24. tom. 3.

102.4. 562.